

Andrzej Biernacki, Stefan Parnicki-Pudelko, Leszek Mrozewicz, Tomasz Wujewski, Jerzy Olczak, Witold Tarka, Piotr Namiota

Novae

Informator Archeologiczny : badania 22, 154-155

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Trzecim elementem jest solidnie wykonany narożnik muru odkryty w północno-wschodniej części wykopu, będący najpewniej narożnikiem budynku. Jest on zdecydowanie odmienny od większości murów w obrębie Wielkiego Meczetu, a jego wyjątek nawiązuje do minaretu. Do narożnika przylega mur w przybliżeniu równoległy do muru obwodowego meczetu i oddalony od niego o około 3 m.

Kolejnym elementem architektury jest mur uchwycony w północnej ścianie wykopu, posiadający starannie wypracowane lico. W wykopie 1/88 odkryto także konstrukcję kamienną, zagłębioną w całość, będącą najpewniej grobem sprzed budowy miasta.

Uzyskano bogaty i interesujący zespół zabytków ruchomych. Przeważającą część materiału stanowią fragmenty naczyń glinianych. Znalaziono także dużo kości zwierzęcych, grudek żelaza i fragmentów przedmiotów szklanych. Na szczególną uwagę zasługuje kamienna rzeźba lwa znaleziona w wykopie oraz lampka oliwna.

Sytuację stratygraficzną w wykopie 1/88 cechuje przejrzystość, jeśli chodzi o chronologię relatywną. Budynek, którego narożnik odkryto w północno-wschodniej części wykopu jest najpewniej współczesny z meczetem w jego pierwszej fazie. Posiadał on tę samą orientację co główna oś meczetu, odmienną od zabudowy odkrytej na północ od minaretu (w wykopie pod drogą). Oba elementy architektury łączy posadzka z wylewką waplanej, korespondująca z progiem zamurowanego obecnie wejścia na dziedziniec meczetu. Na wylewce, oprócz typowych warstw akumulacyjnych zalega sporo spalenizny, interpretowanej jako warstwa pożarowa.

Zmiana sytuacji stratygraficznej nastąpiła po zamurowaniu otworu wejściowego, zlikwidowaniu wnęki w murze obwodowym oraz dostawieniu muru do narożnika budynku od strony zachodniej. Powstałe w ten sposób pomieszczenie, odseparowane od meczetu, funkcjonowało dość długo, sądząc po grubości warstw akumulacyjnych w jego wnętrzu, wśród których odczytano dwa wyraźne poziomy użytkowe, przesycone spalenizną z kolejnych pożarów.

Stratygrafia miasta w Rejonie Meczetu

Kontynuowano inwentaryzację warstw kulturowych i elementów architektury, czytelnych na południowej ścianie (B) wykopu pod drogą, na północ od meczetu. Odkryto tutaj dalsze relikty kompleksu łaźni, w postaci rozległego dziedzińca arkadowego, otaczającego basen oraz zabudowań o nie ustalonej jeszcze funkcji. Galeria miała posadzkę ceglana ułożoną w charakterystyczną "jodełkę". Bogactwo wystroju wnętrz sugeruje, że zabudowania łaźni mogą stanowić fragment większego zespołu o reprezentacyjnym znaczeniu.

Badania będą kontynuowane.

BULGARIA

NOVAE

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

Badania prowadził dr Andrzej Biernacki (autor komunikatu), w zastępstwie kierownika ekspedycji prof. dr. Stefana Parnickiego-Pudółko. Ponadto w ekspedycji uczestniczyli: dr Leszek Mrozewicz (UAM) - epigrafik, dr Tomasz Wujewski (UAM) - historyk sztuki, doc. dr Jerzy Oleczak (UMK) - archeolog, mgr inż. Witold Tarka (Politechnika Poznańska) - architekt, mgr Piotr Namłota (UAM) - fotograf. Finansowało Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz UAM. Dwudziesty dziewiąty sezon badań polsko-bułgarskich. Rzymska twierdza legionowa i wczesnobizantyjskie miasto nad dolnym Dunajem (I - VII w.n.e.).

Sezon wykopaliskowy trwał od 19 lipca do 16 września. Prace wykopaliskowe kontynuowano po zachodniej stronie principia, koncentrując się w rejonie wczesnochrześcijańskiej bazyliki oraz znajdującej się bezpośrednio po jej północnej stronie rezydencji biskupiej (odcinek X).

W poprzednich sezonach odkryto w całości mury bazyliki biskupiej wraz z narteksem oraz zespół pomieszczeń po północnej stronie ołtarzowej części bazyliki. Obecnie odkryto kolejne części składowe łaźni biskupich, wchodzących w skład rezydencji. Po zachodniej stronie dwóch basenów kąpielowych i praefurnium, odsłonięto kolejny, trzeci półokrągły basen oraz prostokątne pomieszczenie, również z resztkami niewielkiego basenu wewnątrz. Ogółem zespół pomieszczeń kąpielowych zajmował na osi W-E teren o długości 15,78 m. Wszystkie pomieszczenia łaźni biskupich wyposażone były w hipokaustum. Odkryto fragmenty płyt marmurowych pochodzących z wystroju wewnętrznego łaźni. Po północnej stronie narteksu bazyliki, w 1984 roku odsłonięto pomieszczenia pomocnicze, być może związane z nauką katechumenów. W 1988 r. bezpośrednio po wschodniej stronie tych pomieszczeń odsłonięto część wielkiego wnętrza-pomieszczenia, które na osi N-S miało około 9,54 m długości. Odkryto w nim in situ trzy bazy kolumn, jeden cały i dwa fragmenty trzonów kolumn oraz fragmenty kapiteł jońsko-rzymskich. Interkolumnium na osi W-E wynosiło 2,42 m, natomiast na osi N-S - 4,51 m. Posadzka w pomieszczeniu wykonana jest z płyt ceramicznych tworzących bogaty układ dekoracyjny. Wielkość odkrytego pomieszczenia, jego wystrój architektoniczny oraz lokalizacja w ramach układu przestrzennego rezydencji pozwala postawić hipotezę, iż najprawdopodobniej pełniło ono funkcję sali audiencjonalnej.

Odkryto również kolejne, drugie, tym razem starsze baptysterium. Znajduje się ono bezpośrednio po południowo-wschodniej stronie bazyliki. Baptysterium ma formę prostokąta z absydą od strony wschodniej. Należy ono najprawdopodobniej do I fazy budowy bazyliki datowanej na drugą połowę V w.n.e. Odkryte w 1978 roku, we wschodniej części południowej nawy bocznej bazyliki, baptysterium wraz z chrzcielnicą datowane jest na II połowę VI w. Założono również kilka sondaży na terenie samej bazyliki wczesnochrześcijańskiej, eksplorując warstwy kulturowe zalegające poniżej posadzki kościoła. Uzyskano dalsze dane źródłowe na temat łaźni legionowych datowanych na koniec II wieku i zalegających pod bazyliką oraz najprawdopodobniej rezydencją biskupią. Zachodni mur frigidarium przeszedzono łącznie na długościok 20,00 m.

Wnikliwie przebadano zespół trzech pieców do wytopu szkła. W świetle uzyskanych danych (zachowane wanny szklarskie, surowce, półsurowce, masa szklana, odpady produkcyjne, gotowe wyroby, itp.) możliwe jest odtworzenie pełnego procesu produkcji wyrobów ze szkła.

Badania będą kontynuowane.

EGIPT

ALEKSANDRIA
Kom el-Dikka

Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze

Skład misji: doc. dr hab. Zsolt Kiss - kierownik misji, dr hab. Barbara Lichočka, mgr mgr Henryk Meyza (wszyscy Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN), Katarzyna Zagórska, Grzegorz Majcherek - archeolodzy, mgr Henryk Rysiewski - antropolog, mgr inż arch. Krzysztof Kamiński - architekt, p. Grzegorz Wyrzykowski - fotograf (wszyscy UW)
Prace trwały od 7.03 do 7.05.1987)

Prace koncentrowały się w sektorze G, po stronie południowo - zachodniej, portyku południowego późno-rzymskich łaźni publicznych. Wyeksplorowano kolejne pochówki arabskie z tzw. nekropolii górnej (XII w.n.e.) i dolnej (IX w.n.e.) oraz ponad 160 pochówków ziemnych. Poniżej grobów arabskich odsłonięto trzy pomieszczenia o wymiarach 10 x 6,20 m, 10 x 4,20 oraz 11 x 4,30 kolejno oznaczonych literami B, A i C. Wszystkie pomieszczenia były wypełnione gruzem ceglany, ceramiką użytkową i żużlem. Pomieszczenie B posiadało wejście od strony wschodniej zaś na portyk południowy wychodziło okno. Od strony zachodniej pod